

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_5B_12_Politické ideologie
TÉMA SADY:	Společenskovední seminář
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Srpen 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Politické ideologie

Anotace:

Výukový materiál je určen pro volitelný předmět společenskovední seminář ve 4. ročníku

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně (dvouhodinový seminář).

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Pavla Doležalová, Kamil Švec a kol.: Úvod do politologie

Definovat základní ideje a tematické celky konzervatismu není jen tak jednoduché, jak by se mohlo na první pohled zdát. Prvním, již výše zmíněným problémem je, že konzervativci se vždy spíše vymezovali proti něčemu, než aby se pro něco vyslovovali a stáli za nějakou základní ideou. Byli vždy spíše obránci statusu quo než tvůrci řešení. Nejjednodušeji by se tak tato idea dala definovat slovy Abrahama Lincolna, který se dotazoval: „ Co je to konzervatismus? Není to věrnost starému a vyzkoušenému proti novému a nevyzkoušenému?" (cit. dle Kirk, 2000:26). Druhým faktorem, který komplikuje jasné a zřetelné definování konzervatismu je, že sami představitelé a myslitelé spojení s konzervatismem ne vždy chápou tento myšlenkový systém jako ideologii. Mnohdy jej chápou spíše jako „stav mysli" či jako „přirozenou dispozici lidského intelektu" (Heywood, 2005;82;srov. Oakeshott, 1991). Konzervatismus tak vychází z různých názorů na svět, na společnost, čerpá z historických precedentů i osobních zkušeností. Mezi základní principy patří následujících sedm:

1. tradice a rozvážný přístup ke změnám,
2. autorita doplněná řádem a zákonem,
3. hierarchie, potřeba vrstev a tříd ve společnosti,
4. lidská nedokonalost,
5. pragmatismus,
6. organická společnost,
7. majetek, který je úzce svázán se svobodou (Kirk, 2000: 26-27; Heywood, 2005: 82; Heywood, 2008: 72-73).

Liberalismus se opírá o ideje svobody, rovnosti, tolerance, konstitucionalismu, individualismu a rozumnosti. V běžném povědomí je výraz liberalismus spojen hlavně s tolerancí. Liberálové pohlíží na člověka jako na svobodnou a rozumnou bytost, což je vede k toleranci myšlení a jednání druhých. Liberálové kladou důraz na pluralismus názorů a intelektuální diskusi, která dle jejich přesvědčení vede k intelektuálnímu pokroku. Podívejme se však blíže na jednotlivé ideje, s důrazem na ideje svobody a rovnosti, neboť na ně se politické myšlení liberalismu soustředí nejvíce.

Individualismus

Liberální myšlení klade důraz na svobodné individuum oproti jakékoli skupině či kolektivu. Individualismu je něčím, co prolíná všemi podobami liberálního myšlení. Přesvědčení o jedinečnosti a výjimečnosti každého člověka vede rovněž k požadavkům jedince chránit a stojí v pozadí stěžejních dokumentů moderní éry, např. Deklarace práv a svobod občana, Všeobecná deklarace lidských práv a svobod atd. Moderní totalitní režimy, ať už v pravicové či levicové podobě, jasně ukázaly, kam vede upřednostňování kolektivního před individuálním. I individualismu však ve své krajní podobě skrývá určitá nebezpečí, neboť ohrožuje sociální kohezi.

Socialismus

Spíše než jednolitě učení představuje socialismus komplex navzájem propojených argumentů. Jednotliví autoři se nedokáží shodnout na nějakém přesném výčtu konstruktivních prvků socialismu, ani na tom, které aspekty mají mít v jeho rámci prioritní postavení. V zásadě je možné říct, že je socialismus „politická a ekonomická koncepce vedená ideálem spravedlnosti a bratrství“ (Durozoi; Rousel, 1994; 277). Shoda panuje v tom, že socialismus popisuje lidskou činnost zejména na základě sociálních vztahů, nikoli z hlediska individuálního jednání. Primární pro něj není jednotlivec, ale společnost (Barker, 2003b;450). Jedinci mají být podřízeni společnosti, které je podle socialismu vlastní určitá funkční struktura a jejímž cílem je obecné dobro (Durozoi;Roussel, 1994: 277).

Slovo „socialistický“ bylo údajně poprvé použito ve Spojeném království v roce 1827 v časopise CO-operative Magazine. Původ má v latinském výrazu sociare („sdružovat se“ nebo „sdílet“). Stejně jako liberalismus nebo konzervatismus také socialismus se zformoval do podoby myšlenkového systému v Evropě v 19. století. Byl především reakcí na industrializaci a z ní vyplývající nové společenské a ekonomické podmínky. Snažil se nabídnout alternativu kapitalismu průmyslové společnosti (Heywood, 2005; 111).

Nacionalismus

Termín „nacionalismus“, který se poprvé objevil na sklonku 18. století, se odvozuje z latinského pojmu natio, označujícího skupinu lidí spojených místem narození. Nacionalismus představuje fenomén dvojznačný; je často inspirátorem uměleckého, intelektuálního a politického kvasu, stejně jako může podněcovat ke xenofobii, etnickým čistkám nebo genocidě (Hechter, 2000; 135). Tom Nair připodobňuje morální dvojznačnost nacionalismu k „Janusově tváři“ přirovnání odkazuje ke starému římskému bohu Janusovi stojícímu před branami a hledícímu jednou tváří kupředu a druhou zpět (Nairn, 2003; 151-152).

Fašismus představuje fenomén sporný a obtížně definovatelný. Samotný termín fašismus pochází z latinského slova fascēs, označujícího svazek prutů se sekerou, což byl odznak úředníků ve starém Římě (Heywood, 2005: 209). Pojem tak odkazuje ke starořímské státní moci, jejíž obnovení bylo Mussoliniho snem. Jak konstatuje Andrew Heywood, není snadné vymezit nějaké „fašistické minimum“ (Heywood, 205:211). Blackewellova encyklopedie politického myšlení definuje fašismus jako ideologii, která je „syntézou organického nacionalismu a marxistického socialismu“ a také jako revoluční hnutí „opírající se o odmítnutí liberalismu, demokracie a marxismu“ (Miller, 2003:109).

Někteří autoři pokládají fašismus za „politické“ či „sekulární náboženství“ (Aron, 1999), sám Hitler používal pro svoje myšlenky termín „světový názor“ (Heywood, 205: 21). Podle Raymonda Arona je možné nazývat fašismem „hnutí nebo zřízení, která zavrhnou pluralitu stran, dovolují, aby jedna strana měla monopol na politickou činnost a oslavují národ a stát (Aron, 1999: 209).

I když existovala (a stále existuje) řada různých hnutí fašismem inspirovaných, v této kapitole se budeme věnovat jen „nejdramatičtější“ podobě této ideologie, tedy italskému fašismu a německému nacionálnímu socialismu. Termín fašismus bude používán pro souhrnné označení obou fenoménů, zároveň bude později poukázáno na rozdíly italského fašismu a německého nacionálního socialismu.

Jak již bylo uvedeno, ekologismus se zásadně odlišuje od všech ostatních ideologií v nazírání na svět. Jako jediná ideologie nestaví na antropocentrismu, nýbrž na ekocentrismu. To s sebou přináší i základní rozdíly v hlavních principech a idejích. Na rozdíl od liberalismu, konzervatismu, socialismu se nezabývá otázkou jedince ve společnosti, neuvažuje společenské vrstvy a třídní hierarchii. Důležitým pro něj není ani národ, na rozdíl od nacionalismu, stejně tak jako pro něj není podstatná otázka pohlaví a genderu, jako v případě feminismu. Díky odvrácení se od sebestřednosti člověka se tak mění i chápání potřeb jednotlivce. Ekologismus tak neřeší témata svobody, řádu a autority, rovnosti či spravedlnosti. Bazální ideou a cílem je narovnat pokřivené vazby mezi člověkem a jeho přirozeným prostředím v němž žije - přírodou. Celou společnost tak chápe jako síť vztahů mezi všemi žijícími druhy (včetně lidstva) a přírodou. Člověk podle ekologismu není pánem přírody, ale pouhou jednou její součástí. Z tohoto názoru vyplývají i následující principy (Heywood, 2005:257).

1. ekologie,
2. holismus,
3. udržitelnost.

V rámci ekologismu docházelo mnohdy též k názorovému propojení či inspiraci s jinými politickými ideologiemi. Výjimkou jsou hlubinní ekologové, kteří všechny politické ideologie vnímají za velmi antropocentrické. Umírnění však zastávali názor, že je možné i v jiných světonázorech nalézt myšlenky, které nejsou proti přírodě. V rámci ekologismu se vyčlenily především tyto proudy:

1. ekosocialismus,
2. ekoanarchismus,
3. ekofeminismus.

Ekosocialismus

Spojení ekologismu se socialismem není zřejmě příliš překvapivé. Politické strany zelených se v Západní Evropě často profilyovaly jako levicové politické strany a i mnoho jejich členů bylo dříve sympatizanty či členy levicových stran (Galagher, Laver, Mair, 2005: 239-241). Ekosocialismus často čerpá z myšlenek Karla Marxe a jeho hlavní ideou je, že životnímu prostředí škodí především kapitalismus. Také tvrdí, že socialismus *sul generis* je ekologický. Podstatou této obhajoby je společné vlastnictví všech prostředků všemi obyvateli nebo členy společnosti. Je tak v dlouhodobém zájmu celé společnosti, aby byla příroda využívána šetrně a byla zachována. Jiná otázka je, jak se socialismus projevil v praxi. (Heywood, 2005: 272-273)

Ekoanarchismus

Mezi ekology a anarchisty dochází zřejmě k největšímu sblížení a největší míře inspirace. Oběma skupinám je společný názor na takový typ společnosti, který vzniká spontánně, na základě harmonie a vyváženosti. Stejně tak jako anarchisté odmítají jakoukoliv nadvládu nad sebou samými, odmítají i ekologové nadvládu člověka nad přírodou. Ekologové a anarchisté se v mnohém ovlivňovali, nacházeli společná témata.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Přřadte výše uvedené politické ideologie k politické pravici a levici. Svou volbu podpořte argumenty.
2. Vypište aktuální parlamentní a vládní strany a pokuste se každé z nich přiřadit příslušnou politickou ideologii.
3. V reálné politice se někdy politické strany odklánějí od volebního programu, či dokonce od vlastní politické ideologie. Pokuste se najít nějaký příklad a vysvětlit, proč k takovému případu dojde.

Zdroje:

DOLEŽALOVÁ, P., ŠVEC, K. A KOL. *Úvod do politologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, ISBN 978-80-247-2940-4, str. 169 - 241